

STAN I STRUKTURA BEZROBOCIA W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM

Proces transformacji polskiej gospodarki, zapoczątkowany w końcu 1989 r. w kierunku regulacji rynkowej, przyniósł wiele różnorodnych zmian, zarówno na ogólnokrajowym jak i lokalnych rynkach pracy. W tych warunkach miały miejsce przemiany strukturalne w łódzkiej gospodarce oraz pojawiło się bezrobocie rejestrowane na regionalnym rynku pracy. Woj. łódzkie cechuje się wciąż w dużej mierze monokulturą przemysłową, związaną ze znaczną rolą przemysłu lekkiego. Ta specyfika ma także znaczenie dla analizy przyczyn, stanu i struktury bezrobocia w omawianym województwie.

Zasadniczym celem artykułu jest zatem pogłębienie znajomości problematyki dotyczącej przeobrażeń sytuacji na lokalnym (regionalnym) rynku pracy, mających wpływ na stan i strukturę bezrobocia w woj. łódzkim (w granicach administracyjnych sprzed 1 stycznia 1999 r.). W opracowaniu posłużono się danymi z roczników statycznych i innych publikacji Urzędu Statystycznego w Łodzi oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie. Informacje te odnoszą się do lat dziewięćdziesiątych.

Sytuacja na regionalnym rynku pracy zależy od wielu uwarunkowań, z których szczególnie znaczenie ma struktura gospodarki i czynniki demograficzne. Województwo łódzkie stanowiło do 1998 r. integralną część Makroregionu Środkowego. Zajmowało (od 1975 r. do 1998 r.) ok. 0,5% ogólnej powierzchni Polski, będąc w tym czasie najmniejszym ze względu na obszar, regionem wojewódzkim (spośród 49-ciu) w kraju. Koncentrowało ono 2,9% mieszkańców, 3% pracujących, 2,9% bezrobotnych oraz 2,7% inwestycji ogółem (dane za 1998 r.).¹ Jednocześnie było województwem najbardziej zurbanizowanym (ok. 93% ludności to ludność miejska), w którym dominującą rolę odgrywała aglomeracja łódzka. Natomiast od 1 stycznia 1999 r. na skutek reformy terytorialnej kraju, województwo to ma powierzchnię 18 219 km² (5,8% pow. ogółem, co daje 9 miejsce), koncentrując przy tym 6,9% ludności Polski – dane za 1999 r.²

Należałoby przy tym zauważyć, iż procesy transformacyjne sprawiły, że zniknęły niedobory siły roboczej występujące w gospodarce centralnie planowanej, natomiast pojawiło się zjawisko jawnego bezrobocia.³ W latach 1990-1993 wystąpił bardzo znaczny wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych w analizowanym województwie. W 1990 r. liczba ta wyniosła 47 646 osób, z tego 41,4% stanowiły kobiety, a 58,6% mężczyźni. W 1991 r. omawia-

¹ Wojewódzki Biuletyn Statystyczny 1998, US w Łodzi, nr 12, s. 17-18.

² Rocznik statystyczny województwa łódzkiego 2000, US w Łodzi, Łódź 2000, s. 37.

³ Szerzej na ten temat zob. M. Belka, W. Trzeciakowski (red.), *Dynamika transformacji polskiej gospodarki*, t. 1, INE PAN, Poltext, Warszawa 1997, s. 237-241.

na liczbę zwiększyła się do 87 240 osób, co stanowiło 15,4% zawodowo czynnych. Udział kobiet w grupie bezrobotnych zwiększył się do 47,1%. W kolejnym 1992 r. przybyło około 5 tys. zarejestrowanych osób będących bez pracy, co podniosło stopę bezrobocia do 16,4%. W tymże roku kobiety znów stanowiły 47,1% ogółu. W 1993 r. odnotowano również wzrost liczby bezrobotnych. Przybyło ich 15 tys. Stopa bezrobocia wyniosła 18,9%. Struktura zarejestrowanych osób pozostających bez pracy wg płci była zbliżona do roku poprzedniego.⁴ Od II kwartału 1994 r. notowany jest spadek ogólnej liczby bezrobotnych w woj. łódzkim. W grudniu tegoż roku stopa bezrobocia wyniosła 19,5%, a udział bezrobotnych kobiet w stosunku do ogółu stanowił 48,2%. W 1995 r. omawiane zagadnienie przedstawiało się następująco: stopa bezrobocia 18,1% a udział bezrobotnych kobiet osiągnął 53% ogółu. Natomiast w kolejnych latach omawiane wielkości wynosiły odpowiednio: 16,2% oraz 55,7% dla 1996 r.; 12,5% i 55% dla 1997; 12,7% i 53,8% dla 1998 r. Należy przy tym zauważyć, że stopa rejestrowanego bezrobocia w województwie była wyższa od analogicznego wskaźnika w Polsce (tabela 1). Dla woj. łódzkiego można wyodrębnić dwa główne podokresy: lata 1990-1991, kiedy wystąpił bardzo silny wzrost bezrobocia i odnotowano wzrost podaży pracy, a jednocześnie zanotowano stosunkowo silny spadek popytu na pracę oraz okres po 1991 r., kiedy to zaobserwowano wyraźne spowolnienie wzrostu bezrobocia, zaś od 1994 r. wystąpił nawet jego sukcesywny spadek (za wyjątkiem 1998 r., kiedy miał miejsce niewielki jego wzrost w stosunku do roku poprzedniego). Ponadto wyjaśnienia zróżnicowanej dynamiki bezrobocia dostarczają tendencje w zakresie zwolnień grupowych. Dotyczyły one głównie firm zatrudniających od 100 do 500 osób. Wystąpił dość silny wzrost tych zwolnień do 1992 r., po czym nastąpił wyraźny ich spadek. Może to świadczyć o pewnym przystosowywaniu się przedsiębiorstw do nowych realiów gospodarczych.

Należy stwierdzić również, iż zwłaszcza w latach 1990-1996 miały miejsce zmiany legislacyjne dotyczące zatrudnienia i bezrobocia. Początkowo prawo do zasiłku miały wszystkie osoby pozostające bez pracy, a gotowe do jej podjęcia z wyłączeniem emerytów, rencistów, rolników indywidualnych, osób prowadzących działalność gospodarczą lub podlegających ubezpieczeniu społecznemu z innego tytułu.⁵ Następnie legislacja stawiała się coraz bardziej restrykcyjna wobec przyznawania statusu osoby bezrobotnej, co wywołało określone implikacje dla polityki na rynku pracy. Zgodnie z powtórnice znowelizowaną w 1996 r. Ustawą o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu z 14.12.1994 r., prawo do zarejestrowania się jako bezrobotny i pobierania zasiłku generalnie nie przysługuje osobom, które podejmują jakąkolwiek pracę oraz absolwentom szkół.⁶ Tak więc pojawia się tu także kwestia porównywalności danych statystycznych za kolejne lata.

⁴ Por. S. Borkowska, *Bezrobocie w województwie łódzkim*, „Acta Universitatis Lodzianis”, Folia Oeconomica, nr 140/1996, s. 37-38.

⁵ Wg Ustawy o zatrudnieniu z 29 grudnia 1989 r. (Dz.U. nr 75, poz. 446, z 1989 r.).

⁶ Zob. *Ustawa o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu* z 14 grudnia 1994 r. (Dz.U. nr 1, poz. 1 z 1995 r.) oraz Dziennik Ustaw 1996 r. nr 5, poz. 34 wraz z późniejszymi zmianami.

Tab. 1. Bezrobotni w województwie łódzkim wg płci i stopa bezrobocia w latach 1990-1998; stan na 31 grudnia

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	
Ogółem	a	47646	87240	92205	107318	102139	89817	77988	51148	51722
	b	100,0	183,1	193,5	225,2	214,4	188,5	163,7	107,4	108,6
Kobiety	a	19745	41019	43449	50632	49190	47595	43420	28143	27852
	b	100,0	207,7	220,1	256,4	249,1	241,0	219,9	142,5	140,9
Mężczyźni	a	27901	46221	48756	56686	52949	42222	34568	23005	23870
	b	100,0	165,7	174,7	203,2	189,8	151,3	123,9	82,5	85,7
Stopa bezrobocia* w woj. łódzkim	8,5%	15,4%	16,4%	18,9%	19,5%	18,1%	16,2%	12,5	12,7	
Stopa bezrobocia w Polsce	6,5%	12,2%	14,3%	16,4%	16,0%	14,9%	13,6%	10,3	10,4	

a – w liczbach bezwzględnych; b – dynamika zmian w %, rok 1990=100.

* Stopa bezrobocia liczona jest jako liczba bezrobotnych do liczby aktywnych zawodowo.

Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Urzędu Statystycznego w Łodzi oraz Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Największe znaczenie dla kształtowania się sytuacji na rynku pracy województwa łódzkiego w badanym okresie, z punktu widzenia relacji podaży i popytu na pracę miało miasto Łódź. Procesy jakie zachodziły w tym ośrodku odnośnie do zjawiska bezrobocia, miały również bezpośredni wpływ na wojewódzki rynek pracy (ponieważ ok. 80% bezrobotnych to mieszkańcy Łodzi).⁷ W niewielkim stopniu oddziaływały na ten rynek pozostałe miasta woj. łódzkiego. Do końca 1992 r. udział zarejestrowanych bezrobotnych z innych rejonowych biur pośrednictwa pracy niż z Łodzi wynosił poniżej 10%. (tabela 2).

Tab. 2. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych według rejonowych urzędów pracy w województwie łódzkim w latach 1990-1998 (w %); stan na 31 grudnia

Wyszczególnienie	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Województwo łódzkie ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
RUP Łódź	79,6	78,4	78,7	80,4	79,4	77,3	73,6	75,1	71,1
RUP Pabianice	7,6	9,1	8,2	7,1	7,4	8,1	9,1	9,0	9,8
RUP Zgierz	8,2	9,1	10,0	12,5	13,2	14,6	17,2	15,9	19,1
RUP Ozorków	4,6	3,4	3,1	x	x	x	x	x	x

⁷ Szerzej na temat bezrobocia w Łodzi zob.: M. Zajdel, *Bezrobocie w Łodzi w okresie transformacji*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii”, Katedra Ekonomii, Uniwersytet Łódzki, Łódź nr 2(7)/2000.

x – rejon zlikwidowany.
Źródło: jak w tabeli 1.

Na poziom i strukturę bezrobocia w znacznym stopniu wpływał wiek osób poszukujących zatrudnienia. Osoby w wieku 35-44 lat w największym stopniu zostały objęte procesem dezaktywizacji. Wskaźnik struktury był dla nich wysoce zróżnicowany i wynosił od 50,2% w 1991 r. do 28,1% w 1998 r. Wykazywał on przy tym tendencję spadkową. Niepokojącym zjawiskiem był wzrost wskaźnika struktury bezrobotnych w wieku 18-24 lata z 11,8% w 1991 r. do 22,5% ich ogółu w 1998 r. Zarejestrowane w urzędach pracy osoby z tego przedziału wiekowego winny w dalszym ciągu kontynuować edukację w celu podniesienia poziomu wykształcenia, tym samym zwiększenia szans na znalezienie pracy. Fakt ten wskazuje nie tylko na potrzebę wdrażania specjalnych programów polityki na rynku pracy, ale także sygnalizuje zapotrzebowanie na dokonywanie zmian w systemie kształcenia. Osoby bezrobotne w wieku 25-44 lat dominowały w badanym okresie na rynku pracy województwa łódzkiego (tabela 3). Wskaźnik struktury dla tej grupy wiekowej wahał się od 68,5% w 1991 r. do 48,3% ogółu w 1998 r. Osoby te odznaczają się ustabilizowanymi kwalifikacjami zawodowymi i są w pełni „sił twórczych”. Obserwowano niewielki odsetek osób w wieku przedemerytalnym wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (od 3,2% w 1991 r. do 6,4% w 1996 r. i 3,9% w 1998 r.). Było to spowodowane m.in. wdrożeniem przepisów o możliwości przejścia na wcześniejszą emeryturę i niektórymi przywilejami zawodowymi (np. wobec pracowników zatrudnionych w warunkach szkodliwych dla zdrowia) oraz dodatkowymi ustaleniami, wynikającymi z procesu likwidacji przedsiębiorstw państwowych, co umożliwiło osobom zagrożonym redukcją miejsc pracy przejście na emeryturę. Zatem obsługa i koszt dezaktywizacji zawodowej pracujących w starszych grupach wiekowych obciążał głównie system emerytalno-rentowy.

Tab. 3. **Bezrobotni w województwie łódzkim według wieku w latach 1991-1996; stan na 31 grudnia**

Grupy wiekowe		1991	1992	1993	1994	1995	1996
do 17 lat	a	746	152	285	31	17	3
	b	0,9	0,2	0,3	0,03	0,02	0,0
	c	x	20,4	187,5	10,9	54,8	17,6
18 - 24	a	10304	13991	21988	21485	19065	13895
	b	11,8	15,2	20,5	21,0	21,2	17,8
	c	x	135,8	157,2	97,7	88,7	72,9
25 - 34	a	15970	23844	26586	21371	18339	14437
	b	18,3	25,9	24,8	20,9	20,5	18,5
	c	x	149,3	111,5	80,4	85,8	78,7
35 - 44	a	43805	32576	32943	32378	25600	20791
	b	50,2	35,3	30,7	31,7	28,5	26,7
	c	x	74,4	101,1	98,3	79,1	81,2

45 - 54	a	13649	18658	19746	21668	22190	23969
	b	15,6	20,2	18,4	21,2	24,7	30,6
	c	x	136,7	105,8	109,7	102,4	107,7
55 i więcej	a	2766	2984	5747	5206	4606	4953
	b	3,2	3,2	5,3	5,2	5,1	6,4
	c	x	107,9	192,6	90,6	88,5	107,5
Ogółem	a	87240	92205	107318	102139	89817	77988
	b	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	c	183,1	105,7	116,4	95,2	87,9	86,8

a – w liczbach bezwzględnych.

b – w % bezrobotnych ogółem.

c – dynamika zmian w %, rok poprzedni=100.

Źródło: jak w tabeli 1.

Analizując strukturę bezrobotnych według poziomu wykształcenia (tabela 4) zauważamy, iż wyraźnie dominującą grupę stanowiły osoby bezrobotne z wykształceniem pełnym i niepełnym podstawowym. Udział ich wzrósł z 40,1% w 1991 r. do 43,8% w 1996 r. i 42,4% w 1998 r. Najniższy i stale zmniejszający się do 1996 r. udział wśród zarejestrowanych osób chcących podjąć pracę miały osoby z wykształceniem wyższym (od 4,8% ogółu w 1991 r. do 2,5% w 1996 r. oraz 3,3% w 1998 r.). Wskaźnik struktury dla bezrobotnych z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym oraz ogólnokształcącym również wykazywał tendencję spadkową. Wzrósł natomiast odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym – z 22,2% w 1991 r. do 29,3% w 1994 r. Następnie spadł on do 26,4% w 1995 r. i 25,2% w 1996 r. oraz 24,1% w 1997 r., poczym wzrósł do 27,1% w 1998 r. Można więc wysnuć wniosek o potrzebie dalszych zmian w systemie kształcenia.

Tab. 4. **Bezrobotni w województwie łódzkim według wykształcenia w latach 1991-1996; stan na 31 grudnia**

Poziom Wykształcenia		1991	1992	1993	1994	1995	1996
Podstawowe i niepełne podstawowe	a	34905	38221	46787	40061	38011	34117
	b	40,1	41,5	43,6	39,2	42,3	43,8
	c	x	109,5	122,4	85,6	94,9	89,8
Zasadnicze Zawodowe	a	19368	19021	27961	29984	23734	19658
	b	22,2	20,6	26,1	29,3	26,4	25,2
	c	x	98,2	147,0	107,2	79,2	82,8
Średnie ogólnokształcące	a	8490	9730	10466	8751	7715	6673
	b	9,7	10,6	9,8	8,6	8,6	8,5
	c	x	114,6	107,6	83,6	88,2	86,1

Policealne i średnie zawodowe	a	20257	21607	18611	20400	18000	15636
	b	23,2	23,4	17,3	20,0	20,0	20,0
	c	x	106,7	86,1	109,6	88,2	86,9
Wyższe	a	4160	3626	3493	2945	2357	1934
	b	4,8	3,9	3,2	2,9	2,7	2,5
	c	x	87,2	96,3	84,3	80,0	82,1
Ogółem	a	87240	92205	107318	102139	89817	77988
	b	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

a – w liczbach bezwzględnych.

b – w % bezrobotnych ogółem.

c – dynamika zmian w %, rok poprzedni=100.

Źródło: jak w tabeli 1.

Przy tym wykształcenie jest znaczącym czynnikiem, który może chronić przed bezrobociem. Problem niskich i nieelastycznych kwalifikacji zawodowych na poziomie elementarnym będzie nadal stanowić jedno z podstawowych wyzwań, jakie ma do rozwiązania polityka kształcenia wobec potrzeb rynku pracy.⁸

Udział bezrobotnych absolwentów w stosunku do ogółu zarejestrowanych spadł z 5,6% w 1992 r. do 4,7% w 1994 r. Według stanu na dzień 31 grudnia 1996 r. stanowili oni jedynie 1,9% ogólnej populacji bezrobotnych, tj. 1 476 osób (w końcu 1995 r. odpowiednio 5,2% i 4 662 osób – znaczny spadek tej liczby wynika po części ze zmian definicji i wielkości subsydiów przewidzianych dla tej grupy w nowelizacji ustawy o bezrobociu). Najliczniejszą grupę pośród nich stanowili w 1996 r. absolwenci policealnych i średnich szkół zawodowych (razem 43,3% udziału), a następnie szkół zasadniczych (27%) oraz liceów ogólnokształcących (18,6%).⁹ W miejsce zasiłków dla bezrobotnych absolwentów wprowadzono premie za aktywność, w postaci stypendiów na dalszą edukację. W 1998 r. zainicjowano zaś nowy program dla absolwentów, który ma aktywizować tę populację w celu samodzielnego poszukiwania zatrudnienia.

Analiza struktury zarejestrowanych bezrobotnych według najczęściej występujących zawodów, wskazuje, że największy udział miały osoby bezrobotne bez zawodu (w latach 1990-1993 odpowiednio: 37,8%, 37%, 41,4%, 43,5%). Potwierdza to występujące na ogólnopolskim rynku pracy zjawisko wysokiego zagrożenia bezrobociem osób pozbawionych kwalifikacji zawodowych. W 1994 r. miała miejsce nietypowa sytuacja, tj. znacznego, ponad dwukrotnego, zmniejszenia się udziału bezrobotnych bez zawodu do poziomu 16,2%. Trudno tu o jednoznaczne wytłumaczenie tego zjawiska, być może nastąpił

⁸ Por. E. Sadowska-Kowalska, *Kształcenie zawodowe w procesie transformacji gospodarczej (na przykładzie województwa łódzkiego)*, „Acta Universitatis Lodzensis”, Folia Oeconomica, nr 142/1997, s. 61-63.

⁹ Zob. E. Ciepucha, W. Dymarczyk, *Bezrobotni absolwenci szkół w regionie łódzkim*, „Rynek Pracy” nr 4(52)/1996.

błąd w opracowywaniu bądź agregacji danych statystycznych. Względnie stały był udział wśród bezrobotnych pracowników administracyjno-biurowych, od 7,5% w 1990 r. do 6,4% w 1994 r.; zmniejszał się natomiast udział mechaników, odpowiednio z 7,3% do 4,1%. Bezrobotni reprezentujący pozostałe zawody występowali w niewielkiej liczbie. Od 1995 r. wprowadzono w Polsce nową klasyfikację zawodów i specjalności.¹⁰ W latach 1995-1996 nadal w woj. łódzkim przewagę mieli bezrobotni bez konkretnego zawodu. Wśród ogółu zarejestrowanych dominowali robotnicy wykwalifikowani (najwięcej było poszukujących pracy z grupy byłych robotników przemysłowych i rzemieślników). Drugą pozycję pod względem liczebności stanowili pracownicy umysłowi (zwłaszcza obsługi biurowej), a kolejną robotnicy niewykwalifikowani. Liczną grupę zawodową osób bezrobotnych stanowili także m.in.: pracownicy administracyjno-biurowi, włókiennicy, handlowcy, mechanicy i pracownicy

Ważną cechą, która charakteryzuje źródła pochodzenia osób zarejestrowanych w urzędach pracy jest również dziedzina gospodarki narodowej ostatniego miejsca zatrudnienia. I tak w latach 1992-1993 zdecydowana większość bezrobotnych w omawianym województwie wywodziła się z działów sfery produkcji materialnej – w 1993 r. około 79% ogółu. Największy udział w „dostarczaniu” osób chcących podjąć pracę miał przemysł (około 40%), następnie handel (ponad 19%) i budownictwo (7%). Wysoki odsetek bezrobotnych, rekrutujących się właśnie z tych działów, wynikał nie tylko ze skali zatrudnienia, ale również z zakresu przekształceń strukturalnych w łódzkiej gospodarce. Wyrazem tego był spadek przyrostu bezrobotnych w 1993 r. m.in. w budownictwie (o 22,8% w stosunku do roku poprzedniego), w rolnictwie (o 26%) i w łączności (o 20,4%), a jego wzrost odnotowano w przemyśle (o 17,2%), handlu (o 43,2%) i transporcie (o 74,1%).¹¹ W czerwcu 1994 r. uwidoczniła się po raz pierwszy tendencja stopniowego zmniejszania się rejestrowanego bezrobocia. Natomiast w grudniu 1996 r., zgodnie z wykazem sekcji EKD, najwięcej zarejestrowanych bezrobotnych pochodziło z działalności produkcyjnej (35% ich ogółu) oraz handlu i napraw (21,1%). W stosunku do stanu z końca 1995 r. zaznaczył się znaczny wzrost zarówno udziału procentowego jak i liczby zarejestrowanych w obydwu grupach bezrobotnych. W 1992 r. 61,5% ogółu zarejestrowanych pochodziło ze zwolnień z sektora publicznego, zaś w 1996 r. 31,1%.

Zmiany stanu i struktury bezrobocia według trzech sektorów gospodarki w woj. łódzkim w latach 1992-1996, wykazały następujące prawidłowości. W 1992 r. (od tego roku są dostępne dane) najwięcej zarejestrowanych bezrobotnych pochodziło zarówno z sektora II (przemysłowego) jak i sektora III (usługowego) – razem ok. 98%. Jednakże w 1996r. większość, bo 63,7 % osób bezrobotnych, uprzednio pracowało w sektorze III (tabela 5). Może to świad-

¹⁰ Zob. *Klasyfikacja zawodów i specjalności. Tom IV. Indeks zawodów i specjalności*, MPiPS, GUS, Warszawa 1996.

¹¹ Szerzej na ten temat zob. *Lokalna polityka rynku pracy na przykładzie województwa łódzkiego*, "Ibidem", Łódź 1995, s. 72-73.

czyć o stopniowym nasycaniu się rynku działalnością usługową, a także o pewnej stabilizacji zatrudnienia w tradycyjnie specyficznym sektorze przemysłowym; po znacznym spadku liczby w nim pracujących w poprzednich latach.

Tab. 5. **Bezrobotni w województwie łódzkim według trzech sektorów gospodarki w latach 1992-1996; stan na 31 grudnia**

Lata		Sektor I	Sektor II	Sektor III	Ogółem
1992	a	2140	44968	45097	92205
	b	2,3	48,8	48,9	100,0
	c	100,0	100,0	100,0	100,0
1993	a	1600	48703	57015	107318
	b	1,5	45,4	53,1	100,0
	c	74,8	108,3	126,4	116,4
1995	a	773	22671	66373	99817
	b	0,9	25,2	73,9	100,0
	c	36,1	50,4	147,2	97,4
1996	a	777	27530	49681	77988
	b	1,0	35,3	63,7	100,0
	c	36,3	61,2	110,2	84,6

a – w liczbach bezwzględnych.

b – w % bezrobotnych ogółem.

c – dynamika zmian w %, rok 1992=100.

Źródło: jak w tabeli 1.

Cechą charakterystyczną bezrobocia w Polsce staje się zjawisko wielokrotnych rejestracji. W 1996 r. w woj. łódzkim po raz pierwszy zarejestrowało się tylko 40,6% ogólnej liczby bezrobotnych (pozostali – 59,4% ogółu, to osoby, które zgłosiły się po raz kolejny do biur pośrednictwa pracy; w 1995 r. wskaźnik ten był znacznie niższy i wyniósł 49,3%). Istotne jest zatem rozpoznanie mechanizmów, a także przyczyn ponownych rejestracji. Przeprowadzone w Rejonowym Urzędzie Pracy w Pabianicach badania¹² wykazały charakterystyczne cechy strukturalne dla tej grupy bezrobotnych (znalazły one potwierdzenie dla całego woj. łódzkiego, jak również są tendencjami ogólnopolskimi). W 1996 r. w grupie tej dominowali mężczyźni (zwłaszcza w wieku 35-45 lat) oraz osoby młode, poniżej 35 lat. Bezrobotni z wielokrotną rejestracją charakteryzują się głównie wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Blisko 60% posiadało prawo do zasiłków dla bezrobotnych, ok. 70% było po pracy stałej oraz po uczestnictwie w programach aktywnej polityki rynku pracy. Natomiast trzy lata wcześniej w grupie wielokrotnie rejestrujących się przeważały osoby wywodzące się z bierności zawodowej (około 42%). Ostatnio dominującą pośród powracających do rejestrów zajmują osoby zwolnione z pracy stałej

¹² Por. E. Kwiatkowski (red.), *Wielokrotne rejestracje bezrobotnych. Skala, struktura i uwarunkowania zjawiska (na przykładzie rejonowego urzędu pracy w Pabianicach w latach 1990-1996)*, Krajowy Urząd Pracy, Pabianice 1997, s. 44-47.

(ok. 60% ich ogółu w 1996 r.). Obserwujemy także wysokie uzależnienie liczby rejestracji od stażu pracy na ostatnio zajmowanym stanowisku. Liczba ta jest najwyższa w grupach o krótkim stażu pracy.

Badania socjologiczne¹³ wykazują, iż mimo wysokiej stopy bezrobocia w łódzkiej gospodarce, braku miejsc pracy, narzucania przez pracodawców nie zawsze korzystnych dla pracobiorców warunków pracy; wielu mieszkańców Łodzi decydowało się na odejście z dotychczasowego miejsca zatrudnienia. Do przyczyn takiego działania należą m.in.:

- W latach 1991-1992 niskie zarobki (nieco wyższe niż zasiłek dla bezrobotnych), co powodowało, iż niektórzy sami decydowali się na status osoby bezrobotnej. W 1995 r. wobec niskich zasiłków coraz więcej uprawnionych do ich pobierania, zaczęło łączyć je z pracą „na czarno”. Przy tym prawie 60% ogółu bezrobotnych posiadało prawo do otrzymywania zasiłku.
- Brak rozeznania na rynku pracy, przekonanie, że otrzymają lepszą pracę.
- Niezadowolenie spowodowane niedogodnymi warunkami pracy.
- Dość łatwe uzyskiwanie zasiłków w latach 1990-1995 w porównaniu z rokiem 1996, mogło stymulować pracowników do odejścia z pracy.

Dużo ankietowanych żywiło początkowo nadzieję, iż bezrobocie jest zjawiskiem przejściowym. Z drugiej strony wzrastał odsetek osób, które nie mogły otrzymać pracy przerwanej przed 1990 r. Wśród tych, którzy nie mogli otrzymać pracy w 1995 r. – 18,3% ich ogółu, w 1992 r. – 22,5%, w 1991 r. – 15,9% to mężczyźni po odbytej służbie wojskowej. Zaś 32,8% badanych bezrobotnych w 1995 r., 37% w 1992 r., w 1991 r. – 20,5% to kobiety po zakończeniu urlopu macierzyńskiego; a 37% w 1992 r. i 31% w 1995 r. stanowili absolwenci szkół. Kwestie te są w pewnym stopniu powiązane z okresem pozostawiania w rejestrze osób bezrobotnych.

Analizując bezrobocie według okresu jego trwania, zauważamy, iż w latach transformacji społeczno-gospodarczej w woj. łódzkim notuje się stosunkowo dużo osób będących długoterminowo bezrobotnymi. W 1992 r. ponad 64% ogółu stanowili ci, którzy nie mieli zatrudnienia przez okres dłuższy niż 6 miesięcy. Natomiast w 1996 r. wskaźnik ten wyniósł 65,3%, przy czym 43,8% ogółu to osoby, pozostające długotrwale bez pracy, powyżej 12 miesięcy, zaś w 1992 r. było ich 27,1% ogółu (tabela 6).

Tab. 6. **Bezrobotni w województwie łódzkim według okresu trwania bezrobocia w latach 1992-1996; stan na 31 grudnia**

Okres trwania bezrobocia	1992	1993	1994	1995	1996
Poniżej 1 miesiąca	a 4883	4723	5024	5467	5426
	b 5,3	4,4	4,9	6,1	6,9
1-3 miesiące	a 12620	10524	13148	12611	10740
	b 13,7	9,8	12,9	14,0	13,8

¹³ Zob. S. Dzięcielska-Machnikowska, *Pięć lat badań nad bezrobociem w Łodzi 1991-1995*, Łódź 1997, s. 14-15.

4-6 miesięcy	a	15529	16904	14611	14762	10897
	b	16,8	15,7	14,3	16,4	14,0
7-12 miesięcy	a	34230	31850	21993	19891	16798
	b	37,1	29,7	21,5	22,2	21,5
Powyżej 12 miesięcy	a	24943	43317	47363	37086	34127
	b	27,1	40,4	46,4	41,3	43,8
Ogółem	a	92205	107318	102931	89817	77988
	b	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

a – w liczbach bezwzględnych.

b – w % bezrobotnych ogółem.

Źródło: jak w tabeli 1.

W 1998 r. wśród bezrobotnych dominowały także osoby poszukujące pracy powyżej 12 miesięcy – 17 536 osób (33,9% ogółu bezrobotnych). Populacja ta zmniejszyła się jednak o 3292 osoby, w odniesieniu do stanu tej liczby z końca grudnia 1997 r. Ponadto wśród tej populacji najliczniejszą grupę stanowiły osoby z 20-30 letnim stażem pracy (21,8%) Zatem taki stan rzeczy świadczy o strukturalnym podłożu bezrobocia. Wysnuć można by także hipotezę o stagnacyjnym charakterze tej części zasobu siły roboczej. Zjawisko to jest szczególnie niepokojące, iż występują tu mechanizmy samoutrwalania się takich struktur. Pracodawcy niechętnie przyjmują do pracy długookresowo bezrobotnych, co powoduje wydłużanie się przeciętnego okresu trwania bezrobocia.¹⁴

Konkludując można by stwierdzić, iż w latach 1994-1997 bezrobocie w łódzkiej gospodarce sukcesywnie się zmniejszało, następnie zaczęło jednak powoli rosnać. Przy czym już wspomniano, ma miejsce utrwalanie się jego długotrwałego strukturalnego charakteru. Bezrobocie dotyczy szczególnie osób o niskich kwalifikacjach oraz w wieku mobilnym. Ponadto stan i strukturę bezrobocia w woj. łódzkim kształtuje wiele różnorodnych determinantów. Informacje statystyczne oraz prowadzone analizy świadczą o wielokierunkowych tendencjach zmian struktury bezrobocia, związanych z wpływem tych czynników. Dlatego też mając to na względzie, należy nadal stymulować rozwój ekonomiczny Łodzi i regionu oraz starać się prowadzić skuteczną lokalną politykę rynku pracy.

Bibliografia:

1. Ciepucha E., Dymarczyk W., *Bezrobotni absolwenci szkół w regionie łódzkim*, „Rynek Pracy” nr 4(52)/1996.

¹⁴ Zob. E. Kwiatkowski, *Sytuacja na rynku pracy w województwie łódzkim w latach 1988-1995*, „Przemysł Lekki” nr 2(61)/1996, oraz W. Kwiatkowska (red.), *Rozwój ekonomiczny. Rynek pracy. Procesy migracyjne w województwie łódzkim*, Raport IPISS, Warszawa 1998, z. 15.

2. Kwiatkowski E. (red.), *Wielokrotne rejestracje bezrobotnych. Skala, struktura i uwarunkowania zjawiska (na przykładzie rejonowego urzędu pracy w Pabianicach w latach 1990-1996)*, Krajowy Urząd Pracy, Pabianice 1997.
3. Kwiatkowski E. , *Sytuacja na rynku pracy w województwie łódzkim w latach 1988-1995*, „Przemysł Lekki” nr 2(61)/1996, oraz Kwiatkowska W. (red.), *Rozwój ekonomiczny. Rynek pracy. Procesy migracyjne w województwie łódzkim*, Raport IPiSS, Warszawa 1998.
4. Sadowska-Kowalska E. , *Kształcenie zawodowe w procesie transformacji gospodarczej (na przykładzie województwa łódzkiego)*, „Acta Universitatis Lodzianis”, Folia Oeconomica nr 142/1997, s. 61-63.
5. *Klasyfikacja zawodów i specjalności. Tom IV. Indeks zawodów i specjalności*, MPiPS, GUS, Warszawa 1996.
6. *Lokalna polityka rynku pracy na przykładzie województwa łódzkiego*, "Ibidem", Łódź 1995.
7. M. Belka, W. Trzeciakowski (red.), *Dynamika transformacji polskiej gospodarki*, t. 1, INE PAN, Poltext, Warszawa 1997.
8. M. Zajdel, *Bezrobocie w Łodzi w okresie transformacji*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii”, Katedra Ekonomii, Uniwersytet Łódzki, Łódź nr 2(7)/2000.
9. *Rocznik statystyczny województwa łódzkiego 2000*, US w Łodzi, Łódź 2000.
10. S. Borkowska, *Bezrobocie w województwie łódzkim*, „Acta Universitatis Lodzianis”, Folia Oeconomica nr 140/1996, s. 37-38.
11. S. Dzięcielska-Machnikowska, *Pięć lat badań nad bezrobociem w Łodzi 1991-1995*, Łódź 1997.
12. *Wojewódzki Biuletyn Statystyczny* nr 12/1998, US w Łodzi, s. 17-18.